

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרָשַׁת בְּשַׁלַּח

יציאת השבת:

17:58

ירושלים: 18:00

הפטרה: ותשר דבורה. אשכנז: ודבורה אשה נביאה

ט"ו שבט תשע"ז

צאת השבת ר"ת 18:30

ט"ו בשבט בשבת

גיליון 422

כניסת השבת:

16:50

ירושלים: 16:46

שבת שירה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

השבת הזו, שאנו קוראים בה בתורה בפרשת בשלח, נקראת 'שבת שירה' על שם שירת הים שאמרו בני ישראל אחר קריעת ים סוף, ושכתובה בפרשה זו. אמנם, יש בפרשה עוד הרבה עניינים: יציאת מצרים, קריעת ים סוף, חוק ומשפט, מן, באר ומלחמת עמלק; אף על פי כן לא יחדו ישראל שם לשבת זו, אלא על שם השירה בלבד, כי שירה זו של ישראל נחשבת בכל הדורות כאילו עכשו אמרוה. אמרו חכמים: איזהו בן עולם הבא, כל האומר פרק שירה בכל יום.

כל היקום מלא שירה לבוראו וכל בריה ובריה שרה שירתה ליוצרה. הכלב שהוא רעב תמיד, אומר שירה ומזמין הוא את הכל - לשיר עמו ואומר (תהילים צה, ו): "בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו". נמלה זו שכל ימיה ששה חדשים, אומרת שירה בכל יום. מה היא אומרת? (שם קל, כה): "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו".

והאדם, האם הוא חסר מכל הבריות? היכן היא שירתו שהוא משורר לפני אלוהי חסדו? אלא נותן את כל מעיניו בעולם הזה שהוא חסר ואינו רואה את החסדים שסובבים אותו. רואה את החסרות ואינו רואה את היתרות, בבחינת זיחנו בחסרות'. ברם, כשנפקחות עיניו ויודע שאינו בודד ולא עוזב בעולם וזוכר כי עיני ה' אלקיו עליו מראשית חלדו עד סוף אחריתו, או אז מתמלא לבו שירה. אותה שעה, בן עולם הבא הוא ודאי, שכן דבוק הוא ביוצרו ובוראו מעולם ועד עולם.

מופלאה היא הסמיכות שבין שבת שירה לט"ו בשבט. מתחברת לה שירת היקום כולו עם שירתם של ישראל "כל ציץ עשב אומר דבר, כל אבן לוחשת איזה סוד, כל הבריאה אומרת שירה", (לחי רא). יהי רצון שנזכה לחוש את שירתה המיוחדת של הבריאה ולהודות ליוצרה.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

סדר טו' בשבט

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה, בדחילו ורחימו, ורחימו ודחילו, ליחדא שם יו"ד ק"י בנא"ו ק"י ביחודא שלים (י-ה-ו-ה) בשם כל ישראל. הנה אנחנו באים לקיים מנהג ישראל עם קדושים, לברך על הפרות וללמוד עליהם ביום הזה, כמו שתקנו לנו רבותינו זכרונם לברכה, עם כל המצוות הכלולות בה, לתקן את שרשה במקום עליון. לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו. ויעלה לפניו יתברך כאלו כונו בכל הפגנות הראויות לבנו במצוה זו. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. ומעשה ידינו כוננה עלינו. ומעשה ידינו כוננהו:

על מיני מאפה מברך:

ברוך אתה ידוד, א-להינו מלך העולם, בורא מיני מזונות.

חיטה: חמשה דברים חביבין בחלה, החטים והשעורים והקסמין ושבלת שועל ושיפון, הרי אלו חביבין בחלה, ומצטרפין זה עם זה, ואסורין בחדש מלפני הפסח, ומלקצור מלפני העמר. ואם השרישו קדם לעמר, העמר מתירן. ואם לאו, אסורין עד שיבוא העמר הבא:

יין: יקח כוס יין או מיץ ענבים ויאמר: אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו: כבש ביין לבשו ובדש ענבים סותה. חכלילי עינים מיין, ולבן שנים מוחלב: (בראשית מט, י"א-י"ב). לפתני אחתי כלה לבבתני באחת מעיניך באחד ענק מצוונך: מה יפו דדיך אחתי כלה מה טבו דדיך מיין וריח שמניך מכל בשמים: (מלוקט משיר השירים). ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש: (תהילים קד).

יברך בורא פרי הגפן: ויכוון לפטור כל שאר משקין.

סברי מרנן ועונים - לחיים

ברוך אתה ידוד, א-להינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.

על פרי העץ מברך:

ואם יש לפניו משבעת המינים יקדים לברך על הפרי הקרוב יותר בפסוק ל"א רץ".

ברוך אתה ידוד, א-להינו מלך העולם בורא פרי העץ:

ואם יש לו פרי חדש יברך גם ברכת שהחיינו:

ברוך אתה ידוד, א-להינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו

והגיענו לזמן הזה:

זיתים: המדל בזיתים, בית שמאי אומרים, וגזם. ובית הלל אומרים, ישרש. ומודים במחליק עד שיגזם. איזה הוא המדל, אחד או שנים. המחליק, שלשה, זה בצד זה. במה דברים אמורים, מתוך שלו. אבל מתוך של חברו, אף המחליק, ישרש: (משנה שביעית ד, ד).

תמרים: ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. הדבלה, והתמרים, והחרובים, הארז, והכמוץ. הארז שבחוצה לארץ, כל המשתמש ממנו פטור: (משנה דמאי ב, א).

הרואה תמרים בחלום - תמו עונותיו שנאמר "תם עונך בת ציון" (ברכות נז) מה תמרה זו אין בה פסולת אלא תמרים לאכילה לולבין להילול חריות לסיכוד וכו'... כך הם ישראל אין בהם פסולת אלא מהם בעלי מקרא, מהם בעלי משנה, מהם בעלי אגדה, מהם בעלי מצות, מהם בעלי צדקות.

ענבים: המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל, מותר להביא זרע אל תחת המותר. ואם הלך החדש, וחזרנו. מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי ישמעאל לכפר עזיז, והראהו גפן מדלה על מקצת תאנה. אמר לו, מה אני להביא זרע אל תחת המותר. אמר לו, מותר. והעלהו משם לבית המגנה, והראהו גפן שהיא מדלה על מקצת הקורה וסדן של שקמה, ובו קורות הרבה. אמר לו, תחת הקורה זו אסור, והשאר מותר:

תאנים: מאימתי אוכלין פרות האילן בשביעית, הפגים, משזריחו, אוכל בהם פתו בשדה. בחלו, כונס לתוך ביתו. וכן ביצא בהם בשאר שני שבוע חוב במעשרות: (משנה שביעית ד, י).
הרואה תאנה בחלום - תורתו משתמרת בקרבו שנאמר "נוצר תאנה יאכל פריה" (ברכות דף נז).
למה נמשלה תורה כתאנה? שרוב האילנות היות הגפן התמרה נלקטים כאחת והתאנה נלקטת מעט מעט, כך התורה היום לומד מעט ולמחר הרבה לפי שאינה מתלמדת לא בשנה ולא בשנים. עליו נאמר "נוצר תאנה יאכל פריה" מהו יאכל פריה? פרי של תורה.

רימונים: קלפי רמון והנץ שלו, קלפי אגוזים והגלענין, לש להם שביעית ולדמיהן שביעית, הצבע, צובע לעצמו, ולא יצבע בשקר, שאין עושים סחורה בפרות שביעית: (משנה שביעית י).
הרואה רימונים בחלום - אם תלמיד חכם הוא יצפה לתורה שנאמר "אשקך מיין הרקח מעסים רמני". ואם עם הארץ הוא יצפה למצוות שנאמר "כפלה הרמון רקתך" מאי רקתך? אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרמון. (ברכות נז).

אתרוג: אתרוג שנה לאילן בשלשה דרכים, ולגזק בדרך אחד. שנה לאילן בערלה וברבעי, ובשביעית. ולגזק בדרך אחד, שבשעת לקיטתו עשורו, דברי רבן גמליאל. רבי אליעזר אומר, שנה לאילן בכל דבר: (משנה בכורים ב). ונוהגים להתפלל שיזמין לו הקב"ה אתרוג נאה לסוכות.

על פרי האדמה מברך: ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם בורא פרי האדמה.
פיצד מברכין על הפרות. על פרות האילן אומר, בורא פרי העץ, חוץ מן הזין, שעל הזין אומר בורא פרי הגפן. ועל פרות הארץ אומר בורא פרי האדמה, חוץ מן הפת, שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ. ועל הירקות אומר בורא פרי האדמה. רבי יהודה אומר, בורא מיני דשאים: (משנה ברכות ו, א).

ברכה אחרונה מעין שלוש

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, על:

אם אכל מזונות יאמר - המקנה ועל הפללה: אם שתה יין יאמר - הגפן ועל פרי הגפן: אם אכל פירות משבעת מינים יאמר - העץ ועל פרי העץ:

ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה. רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמו ועל ירושלים עירו ועל כל ציון משכן כבודך. ועל מזבחך. ועל היכלך. ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בבנינה ונברכה עליה בקדשה ובטהרה: בשבת: וקצה והחליצנו ביום השבת הזה: כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך ה' אלהינו על הארץ: ועל המקנה ועל הפללה: ועל פרי הגפן: ועל הפרות: ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, על: של א"י אומר: ועל מקנתה ועל פללה: של א"י אומר: ועל פרי גפנה: של א"י אומר: ועל פרותיה: ברוך אתה ה', על הארץ ועל: המקנה ועל | הפללה. פרי הגפן הפרות | של א"י אומר: ועל | מקנתה | פרי גפנה | פרותיה:

הלכות טו' בשבט

ט"ו בשבט נקרא במשנה ראש השנה לאילנות, לענין ספירת השנים לנטע רבעי ולענין מעשרות. למרות שחז"ל לא הזכירו יום זה כיום תג, מצאו בכתבי הראשונים והגאונים שנהגו ביום זה כיום חג ונהגו לומר תפילות ופיוטים מיוחדים ליום זה. בקהילות ספרד שומעים על מנהג זה בשנת של"ט. ומזכירו בספר "עובד שנים" רבי יששכר בן שושן וצ"ל מחכמי מרוקו שהתיישב בצפת בתקופת הרמב"ם, וכך הוא כתב: "יום ט"ו בשבט כפ"ר אילנות, לכך אין בו נפילת אפיים בתפלה ולא מתעניין בו, והאשכנזים יצ"ו נהגין להדביר בו במנין פירות אילנות לכבוד שמו של יום". ומנין אז שהשרש נמנה ט"ו בשבט בקרב יהדות ספרד אשר הוציאו לעברו ממון רב וכבדוהו בהדלקת נרות, בשירים ובתשבחות וכמיהה לארץ ישראל.

א. ט"ו בִּשְׁבָט הוא ראש השָׁנָה לְאִלָּנוֹת לעניין ערלה ולתרומות ומעשרות. אין אוֹמְרִים בוֹ תַחֲנוּן, כי שמחת האילן משפיעה על שמחת האדם – "כי האדם עץ השדה" (עין שולחן ערוך ק"א, א, ו).

ב. נחלקו הדעות אם אומרים תחנון במנחה שלפניו (עיין פ"ה) ונהגו לא לומר תחנון גם במנחה שלפניו (עיין משנה ברורה ס"ק לב ובפ' החיים ס"ק קא). **בשבת טו' בשבט אין אומרים צדקתך.**

ג. יש נוהגים ללמוד בליל ט"ו בשבט בסדר "פרי עץ הדר". ויש נוהגים להרבות בלימוד ענייני מעלת פירות הארץ ומעלת ארץ ישראל הכל לפי הלומדים וכפי הזמן.

ד. נוהגין להרבות באכילת פירות האילן בליל וביום ט"ו בשבט, ומשתדלים שיהיו מהפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל. (עיין מג"א קלא ס"ק טו, כף החיים ס"ק צו משנ"ב ס"ק לא). ה. עדיף לאכול מפירות שגדלו בארץ ישראל ולברך עליהם תחילה אם הם מאותו סוג של פירות חו"ל (עין בן איש חי מסת ואחרונים).

ו. יש להקפיד במיוחד ביום זה על הברכות שמברך על הפירות שיהיו כדין, ויהיו בכוונת הלב, כיון שבהם מביא האדם ברכה לפירות האילן. (עיין ראש השנה טז ורשי"ש).

ז. כשמברך על הפירות יברך על הפרי החשוב ביותר קודם אם רוצה לאכול ממנו, והחשוב הוא זה הכתוב קרוב ביותר למילה "ארץ" בפסוק "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש". ולכן הסדר הוא: לחם לסוגיו, עוגות, יין, זית, תמר, ענבים, תאנה, רימון, שאר פירות העץ, פירות האדמה, ברכת "שהפל", ברכת הריח. אחרי הברכה כנ"ל – אין חשיבות לסדר האכילה.

ח. יתפלל בט"ו בשבט על אתרוג מהודר לסוכות. (עיין לשון חכמים ח"א לח).

ט. מי שקנה פירות לא מעושרים שחננו קודם ט"ו בשבט וקנה פירות נוספים שחננו אחר ט"ו בשבט וגם הם אינם מעושרים – אינו יכול להפריש מפירות אלו על אלו וישאל שאלת חכם.

י. סדר הברכות נרמז במלים "מגע אש": מזונות – "המוציא" "מזונות". גפן – ברכה על יין. עץ – ברכה על פרי העץ משבעת המינים או פרי העץ אחר אם אין משבעת המינים (ולרמב"ם תמיד מברך על פרי שחביב עליו). אדמה – ברכה על פרי אדמה משבעת המינים או אחר. שהכל – ברכה על מים וכדומה או ברכה על דבר שאינו יודע ברכתו. אם יש לפניו עוגה ויין – קדם יברך "מזונות" על העוגה ואחר כך "הגפן" על היין. אם יש יין וזית או תמר יברך קדם על היין ואחר כך "העץ".

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון. ה"ה יצחק שושן. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עזר בן עישה. תקוה בת עזיזה.

אלגרה בת ג'אן. מזל בת ענולה. אברהם בן רחל. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו.

להחזרת נעדרי צה"ל ושבייה ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו.

לעיילוי נשמות הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הי"ד.

[illegible]

ועל "הנפסים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוזה, רפאל פריץ, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה